

ВІДГУК

**ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
ДОКТОРА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА
ХАМІНІЧ СВІТЛАНИ ЮРІЇВНИ
НА ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ
БАУЛИ ОЛЕКСІЯ ВІТАЛІЙОВИЧА
НА ТЕМУ «АКТИВІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ»,
ПРЕДСТАВЛЕНУ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
КАНДИДАТА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 08.00.03 – ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**

**Актуальність обраної теми та її зв'язок з напрямками
наукових досліджень**

Процес входження України до світового економічного простору характеризується критичним переосмисленням значення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу для національного господарства. Соціальна інноваційна сфера набуває пріоритетного значення при побудові стратегії соціально-економічного розвитку країни.

Науково доведено і підтверджено на практиці, що для забезпечення стійкого розвитку національної економіки корпоративна соціальна відповідальність бізнесу має не менше значення, ніж розвинута економічна інфраструктура, політична стабільність або втілення в життя інновативних проектів. Історичними передумовами формування економічної природи концепції корпоративної соціальної відповідальності є низка досліджень різних наукових шкіл щодо питань соціальної справедливості, підвищення якості умов праці, глобальних проблем людства, шляхів вирішення актуальних екологічних несприятливих ситуацій у різних куточках світу тощо. Сучасний аналіз дослідження корпоративної соціальної відповідальності є актуальним як для окремих бізнес-одиниць, так і в цілому для національної економіки. Отже, розробка будь-якого практичного інструментарію корпоративної соціальної

відповідальності та соціального фінансування вимагає ґрунтовного вивчення та аналізу теоретичного базису цих напрямів.

Зазначене переконливо свідчить про актуальність теми дисертаційної роботи Баули О.В., де автор поставив за мету – сформуванню й удосконалити теоретико-методичні і практичні засади щодо посилення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу у національній економіці в умовах євроінтеграції та розробити пріоритетні напрями проведення заходів адаптації європейської моделі до українських реалій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми дисертаційної роботи Баули О.В. зумовлена не лише теоретичними і практичними потребами, а й тим, що дослідження здійснювалося відповідно до плану науково-дослідних робіт за темами: «Інноваційна платформа бізнес-освіти на основі кластерного підприємництва для демобілізованих воїнів та переселенців із зони АТО» (№ державної реєстрації 0117U000610), де особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні чинників впливу соціальної відповідальності на реінтеграцію соціально вразливих верств населення, розробці та практичному впровадженні теоретико-методичного підходу щодо визначення економічної ефективності впровадження інтерактивних технологій бізнес-освіти соціально незахищених верств населення) та міжнародного спільного Українсько-Литовського науково-дослідного проекту «Українська освітня платформа (для демобілізованих солдатів АТО) – навчальна дорожня карта «Крок до підприємництва».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Зміст дисертаційної охоплює основні аспекти теми дослідження. У вступі автором достатньо обґрунтовано формування мети і завдання дослідження.

В дисертаційній роботі Баули О.В. проведено глибокий аналіз теоретико-методичних підходів до генезису теорії корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, аргументовано сутність, взаємозв'язок і відмінності між категоріями соціальна відповідальність, корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), соціальне партнерство.

Визначення історичних та сучасних умов формування економічної природи КСВ дозволило виявити наявність сталого прогресу, що втілюється в послідовній зміні різноманітних підходів, появі нового та наповненні новим змістом базового категоріального апарату, альтернативність щодо вирішення завдань соціально відповідального розвитку, історичний тренд якого проявляється в зниженні рівня «нормативності», перенесення акценту із загальнофілософських та моральних аспектів до управлінських, формування нової парадигми «принципи → процеси → результати» на засадах прагматизму.

Слушний розгляд у роботі процесів основні риси й особливості зарубіжних моделей КСВ. Виділено англосаксонську та континентальну моделі КСВ. Виявлено специфіку впровадження принципів КСВ в азіатських країнах, зокрема, в Японії, Китаї та Індії.

Окреслено перспективи розвитку української національної моделі КСВ і зроблено висновок про її схожість із континентальною моделлю КСВ. Визначено, що українська модель КСВ знаходиться на етапі формування, а також фактори, що стримують становлення КСВ в Україні.

Заслуговує на увагу проведений аналіз стану державного регулювання корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в національній економіці та представлення зведеного набору стандартів звітування з питань стійкого розвитку Глобальної ініціативи звітності (Global Reporting Initiative, GRI), який покликаний підвищити можливість глобального зіставлення якісної інформації про економічні, екологічні і соціальні впливи, тим самим сприяючи більшій прозорості та підзвітності організацій. В роботі запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання впливу КСВ на розвиток бізнесу в національній економіці, який базується на визначенні залежності між зміною рівня інвестицій

за складовими КСВ та зміною акціонерної вартості компанії. Такий підхід дозволить довести значущість соціальної звітності для підвищення інвестиційної привабливості підприємств.

Розроблено алгоритм кластеризації секторів економіки за рівнем впливу КСВ на розвиток бізнесу в національній економіці, який дозволив виокремити п'ять груп (кластерів) за рівнем впливу КСВ. За результатами такої кластеризації, лідерами за рівнем впливу корпоративної соціальної відповідальності стали агропідприємства і підприємства сфери зв'язку. Підприємства фармацевтичної галузі мають середній рівень впливу КСВ, як і більшість підприємств інших галузей економіки, що підтверджує необхідність подальшого розвитку в них соціально відповідальної діяльності.

На основі узагальнень наукових здобутків автором опрацьовано програму підтримки КСВ бізнесу в національній економіці, на основі застосування якої уточнюється зміст основних складових: захисної – як виконання зобов'язань та законодавства; благодійної; промоційної; стратегічної та трансформаційної – на основі виконання основних функцій КСВ: регулювання (дотримання міжнародних стандартів ОЕСР), реалізація екологічних політик; включення показників КСВ у торговельну політику; проведення секторального ризик-аналізу, розробка документів щодо соціальної та екологічної політик; впровадження сталих закупівель; сприяння роботі зі стейкхолдерами, укладання зелених та КСВ угод.

Водночас здобувачем розроблено розроблено систему моніторингу КСВ за ключовими показниками ефективності бізнесу в національній економіці з використанням міжнародних стандартів нефінансової звітності, впровадження якої дозволить імплементувати міжнародні стандарти нефінансової звітності, керівництва із звітності в галузі сталого розвитку GRI G4 та прозоро відстежувати стан КСВ бізнес-суб'єктів національної економіки викладені в дисертаційній роботі висновки достатньо обґрунтовані, що забезпечується використанням положень фундаментальних і прикладних наукових досліджень, положень законодавчої і нормативно-правової бази, програмам соціально-економічного розвитку, сучасних засобів та методик проведення економічного

аналізу, даних статистичної інформації, структурною побудовою, логічною послідовністю та взаємоузгодженістю матеріалу.

Оцінка наукової новизни і достовірності результатів

Найбільш суттєвими і важливими результатами, що одержані Баулою О.В. особисто і характеризують новизну дисертації є:

розроблений науково-методичний підхід до визначення рівня та активізації КСВ бізнесу в національній економіці у вигляді тривимірної матричної моделі позиціонування рівня розвитку КСВ бізнес-одиниць у системі координат: соціальної, екологічної та економічної складових КСВ, яка дозволяє тарувати п'ять зон відповідальності: базовий рівень відповідальності – за законодавчо встановленими зобов'язаннями, розвинутий рівень – активної благодійної та/або спонсорської діяльності, високий рівень – відповідальність перед внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами, стратегічний – спрямованість на соціальні інвестиції державного рівня та синергетичний – комплексне поєднання усіх складових КСВ;

система моніторингу КСВ за ключовими показниками ефективності бізнесу, впровадження якої дозволить, на відміну від існуючих підходів, імплементувати міжнародні стандарти нефінансової звітності, керівництва зі звітності в галузі сталого розвитку GRI G4 та прозоро відстежувати стан КСВ бізнес-суб'єктів національної економіки;

методичний підхід до оцінювання впливу КСВ на розвиток бізнесу національної економіки, який, на відміну від існуючих, базується на визначенні залежності між зміною рівня інвестицій за складниками КСВ та зміною акціонерної вартості компанії. Такий підхід дозволить довести значущість соціальної звітності для підвищення інвестиційної привабливості підприємств;

державна програма підтримки КСВ бізнесу в національній економіці, яка на відміну від існуючої, уточнює зміст основних параметрів: захисного – як виконання зобов'язань та законодавства; благодійного; промоційного; стратегічного та трансформаційного – на основі виконання основних функцій КСВ: регулювання (дотримання міжнародних стандартів ОЕСР/OECD (Організація

економічного співробітництва та розвитку), реалізації екологічних політик; включення КСВ показників у торговельну політику; проведення секторального ризик-аналізу, розробки документів щодо соціальної та екологічної політик; впровадження сталих закупівель; сприяння роботі зі стейкхолдерами, укладання зелених та КСВ угод;

систематизація порядку вимірювання та оцінювання КСВ на основі комплексу рейтингових інструментів та індексів, що, на відміну від існуючих, дозволяє розділити всі індекси на три групи відповідно до економічних рівнів: індекси, що характеризують діяльність КСВ на макро-, мезо- та мікрорівнях;

визначення історичних та сучасних умов формування економічної природи КСВ, що на відміну від існуючих, дає змогу виявити наявність сталого прогресу, який втілюється у послідовну зміну багатоманітних підходів, появу нового та наповнення новим змістом базового категоріального апарату, альтернативність щодо вирішення завдань соціально відповідального розвитку, історичний тренд якого проявляється у зниженні рівня "нормативності", перенесення акценту із загально філософських, моральних аспектів до управлінських, формування нової парадигми «принципи → процеси → результати» на засадах прагматизму.

Основні положення дисертації висвітлені у наукових публікаціях автора, а автореферат повністю відповідає змісту дисертаційної роботи.

Теоретичне і практичне значення наукових результатів

Дисертаційна робота Баули О.В. – є самостійно виконаною і завершеною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до вирішення актуального науково-прикладного завдання щодо формування пріоритетів державної політики інвестиційно-інноваційного розвитку та перспектив європейської інтеграції, розроблення стратегій розвитку національної економіки в умовах інтеграції до ЄС, управління інноваційно-інвестиційними процесами, формування інноваційних структур кластерного типу, вибору стратегій соціального інвестування. Напрацювання автора, викладені в роботі пропозиції та рекомендації слугують підґрунтям стратегічних напрямів та програм соціально-економічного розвитку.

Практичне значення отриманих в роботі результатів полягає у тому, що теоретико-методичні напрацювання, розробки та положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій та прийняті до застосування і підтверджується відповідними довідками, зокрема: Міністерством енергетики та вугільної промисловості України (довідка за № 571 / 01-25 від 25.10.2019) при розробці та реалізації законодавчих та нормативних актів з питань регулювання еколого – соціальної відповідальності; у практичній діяльності органів виконавчої влади і місцевого самоврядування щодо підтримки розвитку корпоративної соціальної відповідальності на регіональному рівні «Державна програма підтримки корпоративної соціальної відповідальності бізнесу» (довідка за № 471 / 35 від 27.06.2019 від Городнянської міської ради, Чернігівська обл.); Співпраці підприємств малих, середніх і приватизованих підприємств України – в частині розробки механізму залучення соціальних інвестицій та співпраці компаній приватного та державного секторів (довідка від 13.12.2018); АТ «Фармак» - при використанні методики визначення рівня розвитку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу та системи аналізу звітності GRIG4 (довідка за № 71 / 10519 від 01.10.2019).

Теоретичні узагальнення та наукові висновки використовуються в освітньому процесі Київського національного університету технологій та дизайну при викладанні дисциплін «Корпоративна соціальна відповідальність» (довідка за № 115 від 26.06.19р.).

Оцінка оформлення дисертаційної роботи та автореферату

Матеріали дисертаційної роботи і автореферату викладено логічно і послідовно, діловою українською мовою. Дисертаційна робота характеризується смисловою завершеністю і цілісністю, науковою обґрунтованістю і конкретністю викладення матеріалу. У дослідженні чітко простежується взаємозв'язок теоретико-методологічних аспектів проблеми з конкретними науково-методичними практичними рекомендаціями, що свідчить про її високий рівень як наукової праці.

Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій роботи. Зміст автореферату розкриває основні результати дисертаційної роботи та має логічну структуру.

Повнота викладення основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Дискусійні положення та зауваження

Незважаючи на вагомі підстави вважати, що автор розкрив тему дисертації і вона має логічно завершену цілісність, деякі її положення є дискусійними і схиляють до критичних роздумів.

1) У пункті 1.2 дисертації, автором визначено особливості формування вітчизняної моделі корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в національній економіці, проте не наведено аналізу нормативно-правового та інституційного забезпечення даного процесу.

2) Обґрунтування змісту категорій «соціальна відповідальність», «соціальне партнерство», «корпоративна соціальна відповідальність», зумовлює необхідність систематизації їх визначень. Проте, виходячи з теоретичного аналізу в підрозділі 1.2., автор ототожнює всі зазначені категорії з категорією «корпоративна соціальна відповідальність бізнесу».

3) Автор виокремлює важливу проблему соціального інвестування та партнерства та визначає їх вплив на результати діяльності бізнесу в національній економіці. Проте, доцільно надати більш переконливу аргументацію даного процесу та навести практичну апробацію для таких припущень.

4) Не переконує авторське бачення визначених факторів, що стримують становлення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні, зокрема, відсутність державного стимулювання ініціатив КСВ, слабкість ринкових

інститутів та корупція. Варто надати більш переконливу аргументацію в другому розділі щодо таких припущень та навести адаптивну зарубіжну практику.

5) Потребує пояснення рекомендація автора для бізнесу, щодо складання нефінансових звітів за стандартами GRI та дотримання принципів, які при цьому використовуються.

6) Автору бажано здійснити порівняльний аналіз соціального інвестування певних галузей в ЄС та в Україні для формування напрямів активізації корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в національній економіці.

Зазначені зауваження до дисертаційної роботи загалом не применшують її значимості і не знижують загальної позитивної оцінки, а більшою мірою слугують імпульсом для дискусії під час захисту результатів дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота **Баули Олексія Віталійовича** на тему **«Активізація корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в національній економіці»** є самостійно виконаною автором і завершеною науково-дослідною роботою, яка відзначається новизною, отриманими новими науково обґрунтованими результатами, що розв'язують важливу наукову проблему і мають практичне значення для ефективного інвестиційно-інноваційного соціально-економічного розвитку економіки на основі раціонального формування державних пріоритетів, інноваційних стратегій.

Зміст роботи, логіка викладення тексту, науково-прикладні результати свідчать про глибокі теоретичні знання автора, володіння методами економічних досліджень, вміння розв'язувати складні наукові й прикладні проблеми.

Дисертаційна робота за складом вирішених задач відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, з якої спеціалізованій вченій раді Д 26.889.01 ВНЗ «Національна академія

управління » надано право приймати до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Актуальність теми, наукова новизна основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної роботи, її теоретичне і практичне значення, відповідає вимогам МОН України, зокрема «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013р. зі змінами, що внесені Постановами Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р., а її автор – Баула Олексій Віталійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту
Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара

С.Ю. Хамініч

Підпис засвідчую:

Вчений секретар
Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара

Т.В. Ходанен

